

Kandydat na przewodnika psa służbowego

Analiza wymagań i predyspozycji

podkom. Piotr Mrozowski

Zakład Kynologii Policyjnej CSP

asp. szt. Daniel Tatera

Zakład Kynologii Policyjnej CSP

Podstawową formą doboru psów jest centralny dobór psów do służby w Policji realizowany przez szkołę. Jest to kwestia dość rozbudowana, znajdująca swoje odzwierciedlenie w załączniku nr 4 pt. „Kryteria doboru psów” do zarządzenia nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia¹, a także w założeniach do centralnego doboru psów do służby w Policji². Natomiast kryteria doboru samych kandydatów na przewodników³ do pełnienia tego rodzaju służby opisane są zaledwie w jednym paragrafie ww. zarządzenia. Po ich spełnieniu kandydatami na przewodnika psa mogą zostać prawie wszyscy policjanci. Kryteria te pozostają pomimo kolejnych nowelizacji zarządzenia nr 296 w zasadzie bez zmian⁴. Kto wobec tego mógłby być idealnym kandydatem na przewodnika psa służbowego? Czy wymagania stawiane obecnie kandydatom na przewodników są wystarczające?

Ogólne kryteria doboru kandydatów na przewodników psów

Obecnie, zgodnie z § 11 zarządzenia nr 296 KGP z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia, wymagania stawiane kandydatom na przewodników to:

- złożenie deklaracji do pełnienia tego rodzaju służby;
- odznaczanie się dobrą sprawnością fizyczną;
- dobry stan zdrowia;
- posiadanie uprawnienia do prowadzenia pojazdów służbowych;
- posiadanie predyspozycji do pracy ze zwierzętami.

O ile predyspozycje związane ze służbą policyjną nie wymagają komentarza, o tyle warto, zdaniem autorów, zatrzymać się przy pierwszym i ostatnim wymogu.

Dobrowolna deklaracja do pełnienia tego typu służby

Już pierwsze podręczniki tresury psów policyjnych, wydane ponad 100 lat temu, podkreślały jasno i wyraźnie, że: „tylko ludzie zgłaszający się dobrowolnie do tak trudnej pracy mogą być odpowiednio spożytkowani”⁵. Nakazywanie takich czynności i wiązanie człowieka obowiązkami związanymi z utrzymaniem i tresurą zwierzęcia przez wiele lat nie będzie korzystne dla żadnej ze stron i nie zapewni optymalnego wykorzystania potencjału zwierzęcia podczas wykonywania czynności służbowych.

Predyspozycje do pracy ze zwierzętami

Posiadanie predyspozycji do pracy ze zwierzętami jest niewątpliwie słusznym wymogiem. Zdaniem autorów, ktoś, kto nie lubi zwierząt i czuje do nich odrazę, nie da rady współpracować z przydzielonym mu psem przez kolejne miesiące szkolenia, a następnie lata służby.

KANDYDAT NA PRZEWODNIKA PSA SŁUŻBOWEGO

Można jednak polemizować z ogólnością tego sformułowania. Czy chodzi o ogólne zamiłowanie do psów i brak lęku? Zwierzęta, pomijając ich rodzaje i rozmiary, mają – tak jak ludzie – uwarunkowania osobnicze i określone typy charakteru⁶. Tresura policyjna zasadniczo różni się od tresury amatorskiej, a szkoleny pies, szczególnie w kategoriach patrolowo-tropiących i patrolowych, pełni ostatecznie rolę środka przymusu bezpośredniego. Proces szkolenia zakłada pokonywanie z psem różnej długości dystansów terenowych, naukę pokonywania przeszkód, rozwijanie silnych popędów obrończych, a także praktyczną naukę pozoracji podczas ćwiczeń obrończych⁷. Wymaga to w praktyce od człowieka nie tylko dobrej kondycji fizycznej, ale i dość dużej manualności przy kształtowaniu zachowań. Trudno jednak wyrobić tego typu umiejętności bez określonej ilości ćwiczeń i doświadczenia w tresurze. Aby wytłumaczyć skalę problemu, warto przyrzeć się kształceniu duetu – człowieka i zwierzęcia.

Realizacja kursów specjalistycznych dla przewodników psów

Kursy specjalistyczne dla przewodników psów służbowych realizowane w Zakładzie Kynologii Policyjnej Centrum Szkolenia Policji w Legionowie to, zdaniem autorów, jedne z najtrudniejszych szkoleń w Policji. Psy zakupywane do służby w Policji są zazwyczaj w wieku od 1 roku do 2 lat⁸. Rozpoczęcie kursu specjalistycznego dla przewodników psów wiąże się zatem z przydzieleniem człowiekowi psa w różnych fazach rozwoju osobniczego. Kandydat na przewodnika jest dla psa zupełnie nową osobą, podobnie zwierzę jest dla człowieka całkowicie obce. Realizowane kursy wymagają połączenia i pogodzenia często sprzecznych charakterów człowieka i zwierzęcia. Jeżeli ktoś myśli inaczej, to warto się zastanowić, czy policjant uczący się obsługi pałki typu tonfa albo broni palnej musi do tej broni przemawiać, głaskać, karmić albo wyprowadzać na spacer. Oczywiście powyższy przykład jest kuriozalny, ale w pełni oddaje problematykę kursów

tresury, gdzie oprócz samych ćwiczeń z psem należy wykonywać wiele czynności związanych z obsługą zwierzęcia. Mówimy tu o często niedostrzeganej, a niezmiernie trudnej próbie zastosowania komunikacji międzygatunkowej między człowiekiem a psem⁹.

Od pierwszego dnia kursu kandydat na przewodnika lub przewodnik poprzez proste zabiegi pielęgnacyjne, dotykanie, zabawy, karmienie i sprzątanie oddziałuje na psa, przyzwyczajają go do siebie i powoli zdobywa jego zaufanie¹⁰. Pies oswaja się z nowym otoczeniem. To, jak szybko pies zaakceptuje swojego nowego opiekuna, jest zależne od wielu czynników: od usposobienia psa, jego prawidłowego rozwoju, a także indywidualnego zaangażowania przydzielonego mu człowieka. Dopiero po tym wstępnym okresie wzajemnego poznawania człowieka i zwierzęcia można mówić o zbudowaniu więzi i podjęciu właściwej tresury¹¹. Wszystko w myśl zasady, że: „tylko osoba zajmująca się zwierzęciem na co dzień będzie potrafiła zrozumieć psa, jego zachowanie, jego radości, smutki, bojaźń i przemęczenie”¹². Przelamanie bariery dzielącej psa i człowieka nie zawsze jest proste, szczególnie dla kandydatów na przewodników, którzy stawiają swoje pierwsze kroki w tresurze.

Kolejne dni kursu to proces stopniowego osvajania zwierzęcia, nauki odczytywania jego reakcji w różnych sytuacjach. W zasadzie wszystko, co się dzieje na kursie, musi być zainicjowane i przeprowadzone przez człowieka – przyszłego przewodnika i przydzielonego mu czworonoga. Instruktor tresury nie może wytresować psa za niego. Najważniejsze jest, by tresura zwierzęcia była przeprowadzana przez osobę, która docelowo będzie wykonywała obowiązki służbowe z psem¹³. Tylko w ten sposób osoba prowadząca psa będzie mogła odczytywać jego reakcje i prawidłowo interpretować jego zachowania¹⁴. Takie rozwiązanie daje szansę na skuteczne wykorzystanie potencjału zwierzęcia w czasie realnych działań wykrywczych – tropienia, przeszukania i innych czynności. Program szkolenia nie przewiduje zbyt wiele czasu na zajęcia teoretyczne¹⁵. Większość zajęć to tresura praktyczna, która odbywa się z reguły na powietrzu, w zmiennych

Fot. 1. Kandydat na przewodnika z przydzielonym mu psem służbowym.

Fot. 2. Czynności związane z utrzymaniem dobrostanu zwierząt.

warunkach pogodowych, o różnych porach dnia – często w ciągu kilku pór roku. Kurs tresury to w zasadzie setki powtórzeń¹⁶ wielu ćwiczeń, np. siadania, warowania, pokonywania przeszkód itd. Praktycznie wszystkie czynności muszą być tu wykonane wspólnie – przez człowieka i przez psa. Instruktorzy tresury prowadzący kursy specjalistyczne muszą nauczyć swoich słuchaczy przede wszystkim konsekwencji, a zarazem wykształcić w przyszłych przewodnikach odpowiednią empatię wobec zwierzęcia. Kandydat na przewodnika ma określoną liczbę dni tresurowych na osiągnięcie odpowiedniego poziomu wykonywanych ćwiczeń¹⁷. Tak wyszkolony zespół jest w stanie razem zakończyć kurs specjalistyczny, bowiem ukończenie go z wynikiem pozytywnym skutkuje uzyskaniem przez przewodnika świadectwa oraz atestu psa¹⁸. Należy podkreślić, że rola przewodnika psa służbowego nie kończy się po zakończeniu kursu tresury, ale będzie trwała wiele lat po powrocie do jednostki macierzystej, przez większość życia psa. Jest to wielka odpowiedzialność. Obowiązki przewodnika wynikające z zarządzenia nr 296 KGP¹⁹ – poza używaniem psa w służbie – to:

- doskonalenie sprawności użytkowej psa;
- racjonalne żywienie i utrzymanie psa w czystości;
- dbanie o stan zdrowia i kondycję fizyczną psa, w tym poddawanie leczeniu;
- dbanie o terminowe szczepienia i profilaktyczne badania weterynaryjne;
- dbanie i utrzymanie w czystości pomieszczeń i zaplecza gospodarczego;
- konserwowanie sprzętu szkoleniowego;
- wykonywanie innych prac związanych z utrzymaniem psów.

Fot. 3. Codzienne zabiegi pielęgnacyjne.

Są to obowiązki realizowane w normalnym czasie służby, ale często także poza nim. Można je również określić jako nietypowe i wykraczające poza obowiązki służbowe większości policjantów. Niektóre czworonogi po spełnieniu określonych procedur zamieszkają ze swoimi opiekunami w domu i staną się pełnoprawnymi członkami rodzin. Większość jednak pozostanie w obiektach służbowych Policji, gdzie także będzie wymagała dalszej opieki i troski przewodnika.

Przewodnik psa

Przewodnik psa służbowego jest „kompleksowym bodźcem oddziałującym na psa”²⁰ w każdym wymiarze. „To od niego zależy w dużej mierze umiejętność wyrabiania u psa odruchów warunkowych”²¹ i efekt w postaci odpowiedniego poziomu wyszkolenia psa służbowego. Ważne jest, aby człowiek był odpowiednim bodźcem.

„Przewodnikiem psa powinni zostać najwybitniejsi z wywiadowców, posiadający spory zasób doświadczenia, inteligencji, znajomość wszystkich zadań służby śledczej, zimną krew, energię i samodzielną szybką decyzję... Wynik śledztwa i życie przewodnika zależy w wielu przypadkach od opanowania sytuacji i błyskawicznych decyzji podejmowanych na miejscu zdarzeń”²².

Przymioty dobrego kandydata na przewodnika psa to na pewno spokój i opanowanie, podobnie duża cierpliwość i stanowczość w działaniach²³. Nerwowość, krzykliwość, wykonywanie gwałtownych ruchów, bicie czy szarpanie psa są niedopuszczalne²⁴. Wszystkie te działania mogą wpłynąć negatywnie na zachowanie czworonoga. Złe stosowanie bodźców w dłuższej perspektywie może doprowadzić do wykształcenia niepożądanych odruchów warunkowych i błędnych skojarzeń²⁵. Niezwykle ważna jest również umiejętność skorygowania nieprawidłowo wykonywanych ćwiczeń²⁶. Oprócz tego niezwykle istotny jest ton głosu i sposób wypowiedzania komend. „Psy nie rozumieją znaczenia słów”²⁷, ale doskonale rozróżniają ton i nastrój swojego przewodnika. Komendy powinny być zatem wydawane głośno i wyraźnie, ale nie krzykliwe i gniewnie²⁸. Ponadto to, co łączy w czasie tresury psa i przewodnika, czyli smycz, jest tu głównym nośnikiem wszystkich emocji. Nieprawidłowe trzymanie smyczy przez przewodnika może spowodować wyrobienie u psa błędnych odruchów warunkowych. Siła bodźców wychodzących w kierunku psa z rąk przewodnika jest również niesamowicie ważna²⁹. Zbyt silny bodziec może przestraszyć psa, natomiast zbyt słaby może być po prostu zignorowany³⁰. Każdy bodziec powinien być przemyślany i zgodny z zasadami tresuro-

KANDYDAT NA PRZEWODNIKA PSA SŁUŻBOWEGO

wymi³¹ dostosowany do typu psychicznego psa. Tresujący nie może dać się ponieść emocjom, nie może też dać się ignorować³².

Pod pewnym względem tresurę zwierzęcia można porównać do nauki gry na instrumencie muzycznym. Uczeń musi przestrzegać określonych reguł związanych z trzymaniem instrumentu, pozycją, oddechem i ułożeniem palców lub ust. Wszystko po to, by osiągnąć taki sam efekt przy wydawaniu pojedynczych dźwięków, jak i ich ciąg. Instrument jest jednak przedmiotem martwym. Zwierzę natomiast, samo w sobie, może przejawiać różne stany emocjonalne, które należy uwzględnić w procesie tresury (np. obecność innych zwierząt, poruszanie się po niestabilnych powierzchniach i nowych miejscach). Przy tresurze zwierzęcia należy przestrzegać określonych zasad³³, a także mieć świadomość oddziaływania na psa wieloma bodźcami zewnętrznymi, jak choćby postawą ciała, gestami czy barwą głosu³⁴.

*„Pies jest tylko środkiem pomocniczym.
Skuteczność tego środka
jest całkowicie zależna
od stopnia wyszkolenia przewodnika...”³⁵.*

Podsumowując, należy stwierdzić, że idealny przewodnik psa służbowego to ostoja spokoju, stanowczości i cierpliwości. Musi panować nad swoimi emocjami w każdej sytuacji oraz „być wymagającym w stosunku do siebie, jak i do psa”³⁶. Ponadto musi opanować umiejętności manualne.

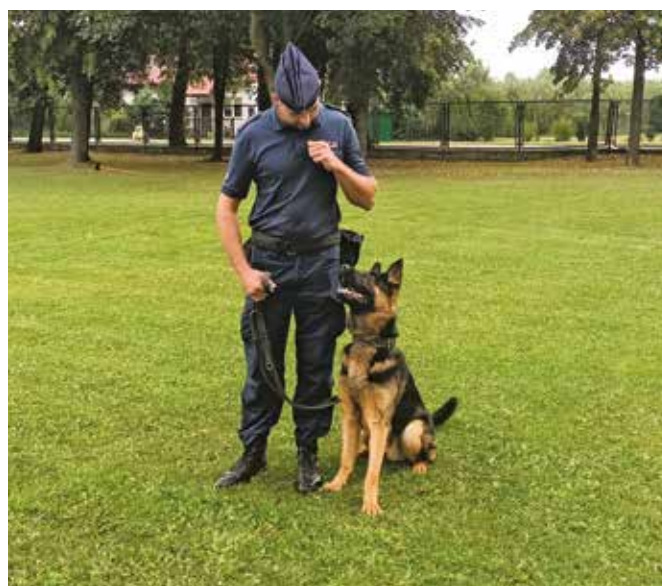
Biorąc pod uwagę przywołane uwarunkowania, warto zastanowić się nad modyfikacją wymagań stawianych kandydatom na przewodników, szczególnie w zakresie sprawdzenia predyspozycji do pracy ze zwierzętami.

Odbycie kilkutygodniowego stażu w jednostce posiadającej psy służbowe mogłoby dać pewien obraz, czy deklarowane predyspozycje do pracy ze zwierzęciem są rzeczywiste. Staż mógłby polegać na pełnieniu służby wraz z przewodnikami i psami oraz udziale w obsłudze zdarzeń z psem (np. przeszukaniu, tropieniu śladów, służbie patrolowej). Podczas wstępnej rekrutacji kandydat na przewodnika wykonywałby proste zabiegi pielęgnacyjne i czynności związane z zapewnieniem dobrostanu zwierzęcia, takie jak karmienie czy sprząkanie kojca. Powyższe rozwiązanie mogłoby przybliżyć osobom zainteresowanym pełnieniem tego typu służby realia pracy ze zwierzętami. Pozwoliłoby również na weryfikację zgłaszanych predyspozycji do pracy ze zwierzętami już na poziomie komend wojewódzkich, a nie podczas trwającego kursu specjalistycznego. Decyzja o podjęciu pracy z psem musi być, zdaniem autorów, z racji dużej odpowiedzialności za żywe zwierzę oparta na solidnych i obiektywnych podstawach.

Biorąc pod uwagę koszty wyszkolenia człowieka i psa, niektórzy autorzy podkreślają, że rekrutacja w stosunku do osób deklarujących chęć pracy z psem powinna być bardzo drobiazgową³⁷. Podkreślają także, że „komendanci wojewódzcy mogą w drodze decyzji określać dodatkowe zasady doboru policjantów typowanych na przewodników psów służbowych”³⁸. Taka praktyka od lat prowadzona jest w garnizonie śląskim. Skierowanie na kurs specjalistyczny do ZKP CSP poprzedzone jest przejściem określonej procedury typowania i naboru³⁹. Poza ogólnymi – omawianymi na wstępie wymaganiami – dodatkowym wymogiem jest odbycie praktyki, która ma zapoznać osobę rekrutowaną z obowiązkami przewodnika psa, taktyką i techniką użycia psów służbowych, przepisami prawnymi, prowadzoną dokumentacją, zasadami utrzymania sprawności użytkowej psów. Odbycie praktyki potwierdzone jest w *Dzienniku praktyk* oraz wystawieniem opinii przez opiekuna praktyki i kończy się sprawdzianem oraz rozmową kwalifikacyjną⁴⁰.

Fot. 4. Kandydat na przewodnika podczas zabawy z psem.

Fot. 5. Kandydat na przewodnika podczas ćwiczeń.

Autorzy zdjęć: P. Mrozowski, D. Tatera.

Podobne rozwiązania jako wymogi formalne zostały wprowadzone w stosunku do kandydatów ubiegających się o udział w szkoleniu przewodników i psów służbowych tropiących osoby metodą mantrailingu. W decyzji nr 444 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby wg założeń mantrailingu – poziom I⁴¹ ujęto konieczność przejścia wstępnej kwalifikacji organizowanej przez Centrum Szkolenia Policji w Legionowie – co wydaje się rozwiązaniem dość istotnym, gdy weźmiemy pod uwagę długi okres szkolenia (około 30 miesięcy). Uregulowanie to jednak funkcjonuje obecnie jedynie w stosunku do ww. kursu i nie obejmuje innych realizowanych kursów specjalistycznych.

- ¹ Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 11, z późn. zm.
- ² Centralny dobór psów do służby w Policji, <https://csp.edu.pl/csp/wolnytekst/1936.dok.html> [dostęp 30 sierpnia 2022 r.].
- ³ Kandydat na przewodnika – osoba wytypowana lub będąca w trakcie przeszkolenia (kurs specjalistyczny dla przewodników psów realizowany w szkole policyjnej), zarządzenie 296 KGP.
- ⁴ Historyczne zarządzenia regulujące problematykę psów służbowych mówią także o innych wymaganiach, np. zarządzenie 19/92 KGP z dnia 12 października 1992 r. w sprawie psów służbowych Policji – wymóg by kandydatami byli policjanci, którzy nie ukończyli 35 roku życia; zarządzenie 95/38 MSW z dnia 22 grudnia 1983 r. w sprawie psów Milicji Obywatelskiej – wymóg dwóch lat służby oraz braku schorzeń, które mogą zastrzyć się na skutek pracy z psami.
- ⁵ A. Grimm, *Jak układać psy policyjne*, „Gazeta Policji Państwowej”, Warszawa 1921, s. 6
- ⁶ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, „Materiały Dydaktyczne”, CSP, Legionowo 2012, s. 8.
- ⁷ M. Wziątek, A. Przybylik, *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obroncze*, „Materiały Dydaktyczne”, CSP, Legionowo 2011, s. 35–39.
- ⁸ Centralny dobór psów do służby w Policji, <https://csp.edu.pl/csp/wolnytekst/1936.dok.html> [dostęp: 31 sierpnia 2022 r.].
- ⁹ A.M. Kokocińska, *Zooterapia z elementami etologii*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2017, s. 34.
- ¹⁰ G. Wiorowski, K. Lubryczyński, *Tresura psów służbowych. Tropienie śladów ludzi*, „Materiały Dydaktyczne”, CSP, Legionowo 2011, s. 10.
- ¹¹ Tamże.
- ¹² J. Majewski, F. Karłowski, *Podręcznik tresury psa policyjnego*, Wydawnictwo Polskiej Książnicy Naukowej, 1921, s. 37.
- ¹³ *Szkolenie instruktorów i przewodników oraz tresura psów służbowych w jednostkach ochrony pogranicza*, MON 1972, s. 101.
- ¹⁴ G. Wiorowski, K. Lubryczyński, *Tresura psów służbowych. Tropienie śladów ludzi*, s. 10.
- ¹⁵ Decyzja nr 330 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 października 2015 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowo-tropiących do działania bez kagańca.
- ¹⁶ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, s. 20.
- ¹⁷ Decyzja nr 330 KGP – założenia organizacyjno-programowe.
- ¹⁸ § 30 zarządzenia nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia.
- ¹⁹ Zarządzenie 296 KGP – Rozdział 3 – Przewodnicy psów, § 12.

- ²⁰ *Szkolenie instruktorów i przewodników oraz tresura psów służbowych w jednostkach ochrony pogranicza*, s. 100.
- ²¹ Tamże.
- ²² J. Majewski, F. Karłowski, *Jak używać psy policyjne*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, s. 3.
- ²³ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, s. 21.
- ²⁴ Tamże, s. 22.
- ²⁵ *Szkolenie instruktorów i przewodników oraz tresura psów służbowych w jednostkach ochrony pogranicza*, s. 124.
- ²⁶ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, s. 22.
- ²⁷ B. Szoda, *Czy psy rozumieją naszą mowę?*, https://www.zpazurem.pl/artykuly/czy_psy_rozumieja_nasza_mowe_ [dostęp: 31 sierpnia 2022 r.]. O ile nie zostaną one skojarzone z daną czynnością – przypis autora.
- ²⁸ *Szkolenie instruktorów i przewodników oraz tresura psów służbowych w jednostkach ochrony pogranicza*, s. 96–97.
- ²⁹ Tamże, s. 101.
- ³⁰ Tamże, s. 101.
- ³¹ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, s. 15–17.
- ³² Tamże, s. 13.
- ³³ Tamże.
- ³⁴ *Szkolenie instruktorów i przewodników oraz tresura psów służbowych w jednostkach ochrony pogranicza*, s. 100.
- ³⁵ J. Majewski, F. Karłowski, *Jak używać psy policyjne*, s. 4.
- ³⁶ A. Walasek, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*, s. 21.
- ³⁷ M. Gąsiorowski, *Psy służbowe w działaniach polskiej Policji*, Oficyna Wydawnicza „Zimowit” sp. z o.o., Szczytno 2017, s. 81.
- ³⁸ Tamże, s. 78.
- ³⁹ Decyzja Komendanta Wojewódzkiego Policji w Katowicach nr 29/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowych zasad typowania i naboru kandydatów na przewodników psów służbowych w województwie śląskim.
- ⁴⁰ Załącznik nr 1 i nr 2 do decyzji nr 29/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. Komendanta Wojewódzkiego Policji w Katowicach w sprawie szczegółowych zasad typowania i naboru kandydatów na przewodników psów służbowych w województwie śląskim.
- ⁴¹ Dz. Urz. KGP z 2022 r. poz. 2.

Summary

Candidate for a service dog handler – analysis of requirements and predispositions

The article raises the issue of current requirements established by legal regulations regarding candidates for a service dog handler as well as preferred predispositions which are useful in handling of a service dog. Moreover, this article describes the complicated training process of the human-animal duo, starting with assigning a dog, through forming bonds and initiating the proper handling in a relevant category and ending on service duties related to the maintenance and use of the dog in service. In the summary, the authors indicate demanded and possible directions of modifications in the area of the requirements in order to select the best candidates for this type of service.

Thumaczenie: Katarzyna Olbryś